

POSVOJITELJSKE OBITELJI

IZAZOVI PRILAGODBE I STAVOVI OKOLINE

Prof. dr. sc. Slavica Blažeka Kokorić
Jelena Birovljević, mag. act. soc. rada
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA
PRAVNI FAKULTET U ZAGREBU

- Posvojenje, jednako kao i biološko roditeljstvo, donosi značajne promjene u dinamici bračnih i obiteljskih odnosa.
- Uz uobičajene procese prilagodbe na dolazak novog člana u obitelji, posvojiteljske obitelji se suočavaju i s nekim specifičnim izazovima koji nisu svojstveni biološkim obiteljima.
- Npr. specifične reakcije okoline koje nerijetko u sebi sadrže različite mitove i predrasude o posvojenju.

- Na našem govornom području dosad nisu objavljeni istraživački rezultati o ovoj temi.
- 2011. na Studijskom centru socijalnog rada kreirano je i provedeno pilot istraživanje “**Posvojenje u RH iz perspektive posvojitelja**”.

ISTRAŽIVAČKA PITANJA

- ✓ Kako posvojitelji doživljavaju svoj partnerski odnos i roditeljsku ulogu nakon realiziranog posvojenja?
- ✓ Što im je olakšavalo, a što otežavalo inicijalnu prilagodbu na posvojenje?
- ✓ Kakve reakcije okoline doživljavaju nakon realiziranog posvojenja?

Metoda i postupak istraživanja

- Kvalitativno istraživanje
- Provedeno na području Zagreba u suradnji s udrugom “Na drugi način” preko koje su kontaktirani polaznici “Škole za posvojitelje”
- Podaci su prikupljeni dubinskim intervjuima u kojima je sudjelovalo 10 roditelja posvojitelja,
- Sadržaj intervjuja je transkriptiran i obrađen metodom otvorenog kodiranja.

Sociodemografska obilježja sudionika istraživanja

- Osobe ženskog spola
- Visoka i viša stručna sprema
- Dob 32-49 godina
- Žive na području Zagreba i bliže okolice
- Motivacija za posvojenje - nemogućnost ostvarivanja roditeljstva biološkim putem
- Svi sudionici prošli su školu za posvojitelje
- Heterogena skupina po pitanju vremena koje je prošlo od zasnivanja posvojenja (kod četvero do 6 mj., ostali do 6 god.)
- Dob djece u trenutku posvojenja – od 1 mj. do 10 god.

Kako posvojitelji doživljavaju svoj partnerski odnos nakon realiziranog posvojenja?

- Posvojiteljice u partnerskom odnosu prepoznaju **veću bliskost i povezanost**:
- **Dobar partnerski odnos** smatraju rezultatom razvijanja konstruktivnih načina rješavanja kriza prije posvojenja (*"...imali smo kao mladi bračni par neke svoje krize koje smo naučili rješavati"*) i **češćim zajedničkim provođenjem slobodnog vremena** (*"Više idemo van, na izlete, u šetnje..."*)

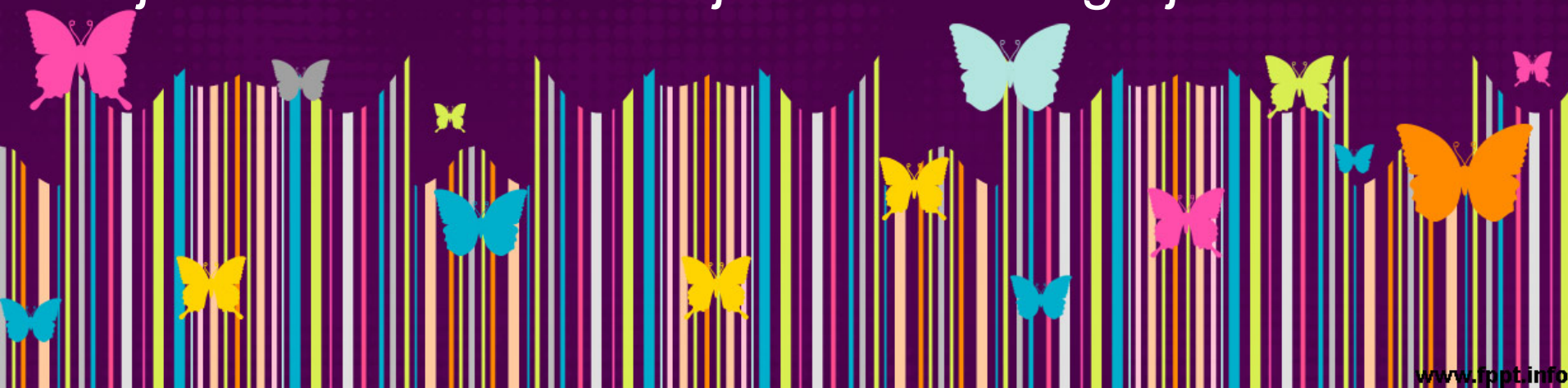

- Iz odgovora sudionika istraživanja izdvojena je i kategorija **snažna fokusiranost oba partnera na roditeljstvo, na potrebe djeteta:**
 - *“Jako smo fokusirani na njega... (9)”*,
 - *“...Mi umjesto da se bavimo sobom, onda opet pričamo o njima... (4)”*

Kako posvojitelji doživljavaju svoju roditeljsku ulogu nakon realiziranog posvojenja?

- Posvojiteljice svoju roditeljsku ulogu doživljavaju pozitivno, zadovoljne su kako su se snašle u toj ulozi (kategorija **zadovoljstvo roditeljskom ulogom**).
- *“...U ulozi roditelja se sad snalazim tako dobro...” (6)*
- *“...” ni jednu sekundu nisam požalila što sam posvojila (5)”*
- Navode da su izazovi s kojima se susreću u većini jednaki kao i u roditeljstvu biološkog djeteta.

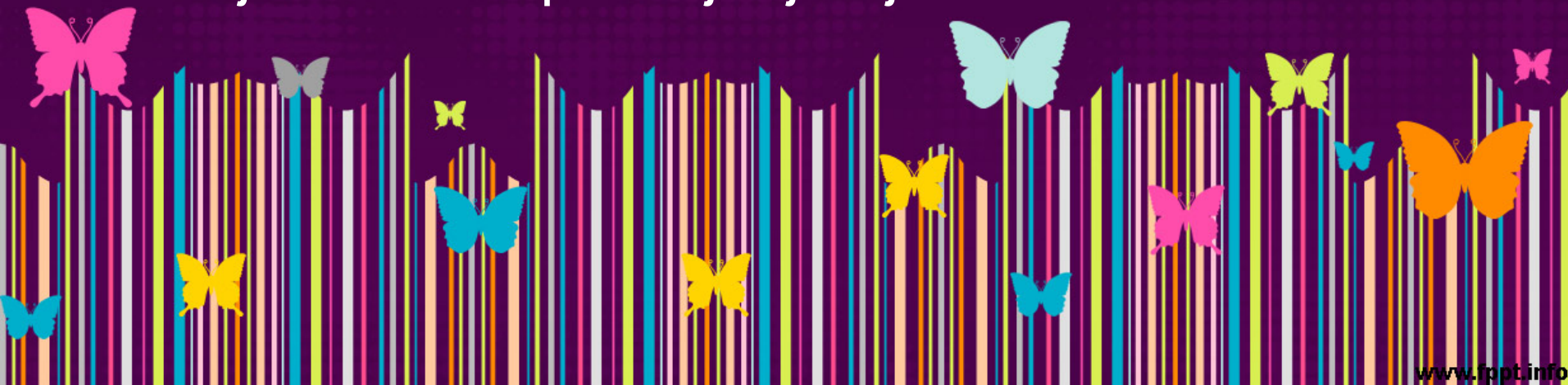

- Kao specifične izazove roditeljstva posvojenog djeteta s kojima su se susreli ističu:
 - ✓ **upoznavanje djeteta s činjenicom posvojenja** (*“Vodimo je na mjesta gdje je rođena pa joj objašnjavamo... (3) Pričamo joj priču prije spavanja (7)”*),
 - ✓ **priprema djeteta na reakcije okoline** (*...“najveći izazov je da ih pripremiš da oni budu dovoljno sigurni u sebi da ih ne poljulja nečiji zlobni komentar...” (4)*)

Kakva su iskustva posvojitelja što im je olakšavalo inicijalnu prilagodbu na posvojenje?

- Prethodno postepeno upoznavanje djeteta
- Pozitivne osobine djeteta
- Prethodno osobno iskustvo s djecom
- Neformalna podrška supružnika i šire obitelji
- Mogućnost korištenja prava na porodiljski dopust
- Informiranost o posvojenju i izazovima koje ono nosi
- Ranije iskustvo posvojenja djeteta

1. Prethodno postepeno upoznavanje djeteta

- Neke posvojiteljice su navele da im je neposrednu prilagodbu olakšala činjenica da su imali mogućnost postepeno se upoznati dijete prije realizacije posvojenja:
 - *“...Mi smo imali pet vikenda navikavanja... (1)”, “*
 - *...pa mi smo ga dva i pol mjeseca posjećivali... (4)”*

2. Pozitivna atribucija osobina djeteta

- *Neke posvojiteljice naglašavaju da im je roditeljsku ulogu olakšao **pozitivan karakter djeteta te kasnija dob posvajanja:***
- *“...on je tako smireno bio dijete, jednostavno, nekomplicirano... (4)”, “...strašno fin, pristojan, društveno osjetljiv, ozbiljan za svoju dob... (6)”*
- *“nema nikakvih organizacijskih poteškoća kao kad dođe malo dijete...” (6)*

3. Prethodno osobno iskustvo s djecom

- **Profesionalno** - posvojiteljice čija je struka povezana s radom s djecom navode da im je upravo taj faktor olakšavao inicijalnu prilagodbu
- **Privatno** – uključenost u brigu za djecu rodbine
- “...nije baš da se nisam susrela s djecom nikad (7)...”,
“...kao nastavnica sam i inače u kontaktu s djecom...”

4. Neformalna podrška supružnika i šire okoline

- Kao najvažniji čimbenik koji im je olakšavao prilagodbu većina posvojiteljica ističe neformalnu podršku okoline (supružnika, roditelja, prijatelja, kolega s posla i drugih posvojitelja)
- *“Suprug mi je bio podrška...(3)”, “Bake su pomagale...(5)”, “Tako da kad je trebalo mjeriti temperaturu, ovi su došli pokazati nam kako i tako dalje, tako da je to olakšavalo (9)”*

5. Mogućnost korištenja prava na posvojiteljski dopust

- Posvojiteljice ističu da im je to bitno olakšalo inicijalnu prilagodbu, jer im je to omogućilo **bolju organizaciju vremena, bolje usklađivanje uloga i veću usredotočenost na potrebe posvojenog djeteta.**
- *“Ja sam na porodiljskom dopustu, što mi olakšava... tako da nisam zanemarila ni svoje potrebe (5)”*

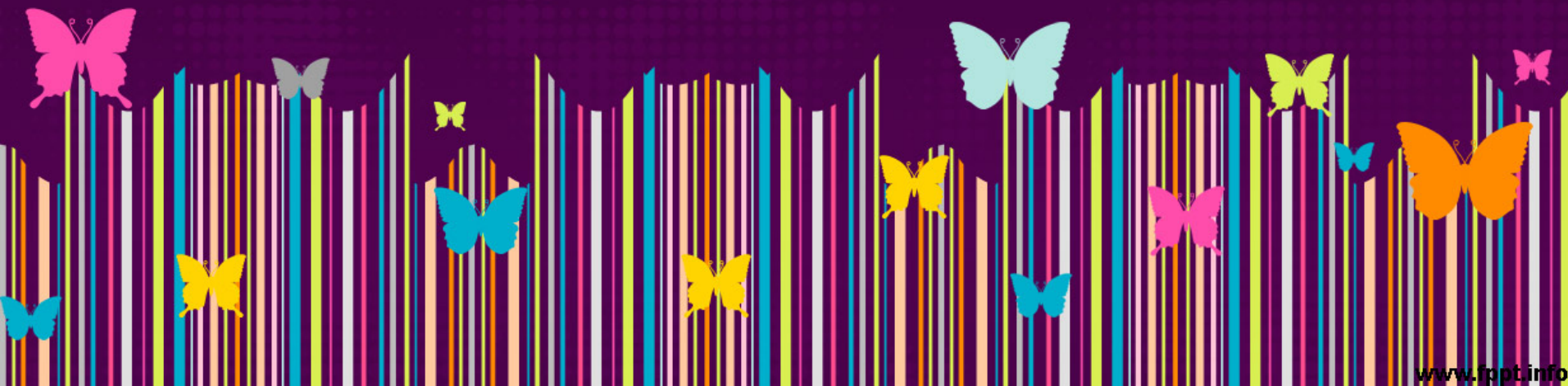
6. Informiranost o posvojenju

- Posvojiteljice navode kako im je informiranost o posvojenju pomogla da cijelu situaciju vide racionalno i s više razumijevanja, ne samo emocionalno, a to smatraju olakšavajućom okolnošću.
- *“...mi smo to sve pročitali u literaturi...”, “...ima odličnih knjiga o tome stvarno... (2)”*

7. Ranije iskustvo posvojenja djeteta

- Iskustvo prethodnog posvajanja djeteta olakšalo je prilagodbu i roditeljima i djetetu
- *“S drugim smo bili uvjereni da sve znamo, imali smo više samopouzdanja kao roditelji... (6)”, “...prvo se vezala uz brata i tako se počela otvarati... (2)”*

Kakva su iskustva posvojitelja što im je otežavalo inicijalnu fazu prilagodbe na posvojenje?

- KATEGORIJE:
- Nagla promjena dnevne rutine
- Nesigurnost u vlastite roditeljske kompetencije
- Nedostatak ranijeg iskustva s djecom
- Odbijanje djeteta da prihvati novu obitelj
- Izrazita vezanost djeteta za posvojitelje

1. Nagla promjena dnevne rutine

- U biološkim obiteljima postoji vrijeme od devet mjeseci za prilagodbu na novu obiteljsku situaciju, dok je kod posvojiteljske obitelji promjena obično nagla, te je potrebno vrijeme dok se uđe u novu rutinu.
- *“...u tih pet minuta moraš oprati zube, otići na WC... (9)”,
“...trudila sam se da on može odspavati, pa odem u dnevnu sobu, pa plače... (8)”*

2. Nesigurnost u vlastite roditeljske kompetencije

- *“...pa si isto nesiguran, isto tako se malo bojiš... (3)”*

3. Nedostatak ranijeg iskustva s djecom

- *“Ja nikad nisam u životu držala tako malo dijete u rukama... (5)”*

4. Odbijanje djeteta da prihvati novu obitelj

- “...djeca odbijaju jednog roditelja, najčešće majku, to se i kod nas dogodilo... (2)”, “I onda je on lijepo govorio da je njemu prije bilo ljepše... (6)”
- Slični nalazi stranih istraživanja - neka djeca nakon posvojenja teško uspostavljaju kontakt s posvojiteljima i odbacuju ih (Dalen, 2011.)
- Ovakve situacije su posebno teške za posvojitelje, važnost neformalne i formalne podrške...

5. Izrazita vezanost djeteta uz posvojitelja

- *“...oboje su se fokusirali isključivo na mene... (8)”, “...neće te pustiti, odmah počne plakati... (9)”*
- Slični nalazi stranih istraživanja (Bernsten i Eigeland, 1987., Dalen i Satersdal, 1992.) = djeca pokazuju znakove nesigurne, anksiozno-ambivalentne privrženosti i panične reakcije pri odvajanju (nisu htjela spavati odvojeno od posvojitelja, postala bi tjeskobna čim ne bi mogla vidjeti posvojiteljicu, izraziti strah od nepoznatih ljudi...)

6. Nemogućnost odlaska na posvojiteljski dopust radi niskih naknada

- “...ono što nam otežava je činjenica da nijedno od nas nije moglo ići na posvojiteljski dopust... (1)”
- “...glavni je zapravo razlog što nismo išli to što je naknada za porodiljni dopust 1600 kuna... (1)”

7. Nedostatak formalne podrške nakon posvojenja

- Sudionici su naveli da nisu imali nikakvu organiziranu formalnu podršku od strane stručnjaka nakon posvojenja, te verbaliziraju da im je ona nedostajala
- *“...nadam se da će ubuduće biti organizirana podrška posvojiteljima nakon posvojenja...”*

Kakve reakcije okoline doživljavaju nakon realizirnog posvojenja?

- Sudionici istraživanja navode da okolina reagira na saznanje da su posvojiteljska obitelj pokazujući da su “drugačiji”.
- Pozitivni i negativni stereotipi okoline o posvojenju.

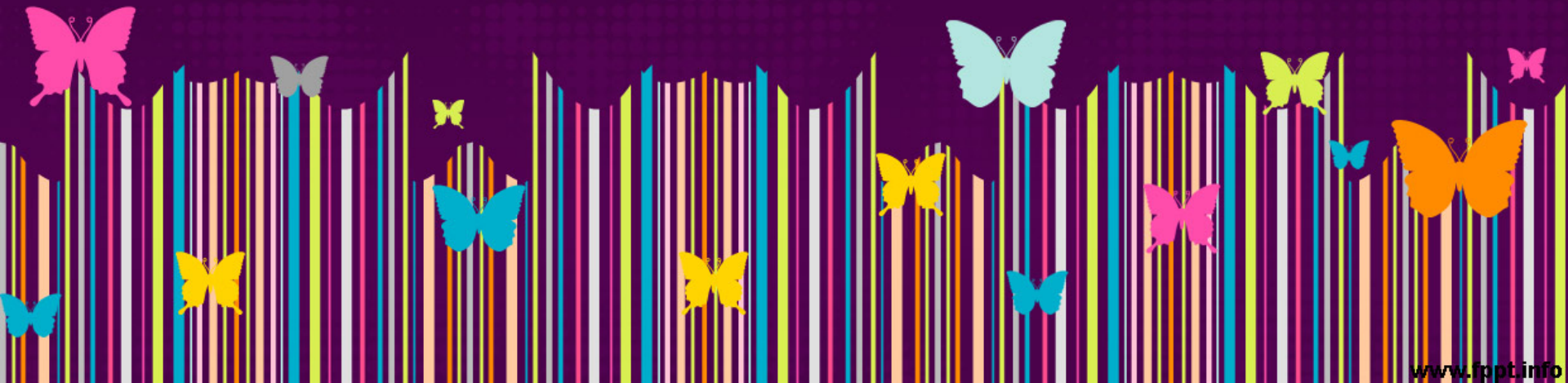
1. Veličanje posvojitelja kao “spasitelja”

- Posvojitelji uglavnom izražavaju nezadovoljstvo komentارima u kojima se njih percipira “milosrdnima” , te naglašavaju da oni samo žele biti roditelji
- *“Onda isto, veličanje nas...”, “Karitativan čin je to što ja sudjelujem u Kapi dobrote, a ja prema svojoj djeci nisam karitativna. Nego oni mene usrećuju.”*

2. Negativna očekivanja okoline o razvojnim ishodima posvojenog djeteta

- *“...Kao da svi očekuju da će maloljetni delinkvent doći u posvojenje...”*
- *“Čuli smo još uvijek reakcija: pa što će vam to, pa ne znate kakvi su to geni...”*
- *“To je druga rasa, vi ne znate što ćete dobiti, možda će to biti neki generik”*

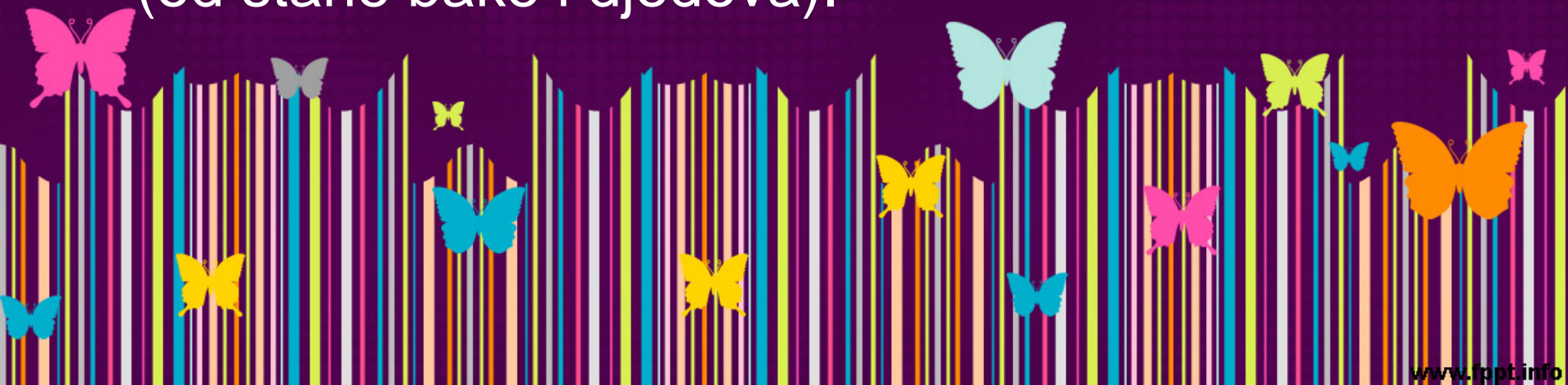

3. Poimanje “prave” obitelji isključivo kroz genetsko nasljeđe

- ...“Doživjela sam da me pitaju imam li problema s pravim djetetovim roditeljima”
- Neznanje, nerazumijevanje instituta posvojenja.
- Dominantno tradicionalno shvaćanje konvencionalne obitelji kao jedino prave obitelji, dovodi do toga da se sve druge forme obiteljskog života pa tako i posvojiteljske obitelji doživljavaju manje “pravima” ili da se ih ignorira (npr. iskustvo s crtanjem obiteljskog stabla u školi).

- Starije generacije i dalje češće imaju predrasude prema posvojenju i daju prednost genetskom nasljeđu:
- ...*“Moj tata se u početku protivio” (5), “Sa svekrvom je sve to skupa bio više nekakav tabu” (8)*
- Kasnije neposredno iskustvo s posvojenjem ublažava predrasude i dovodi u konačnici često do bezuvjetnog prihvaćanja posvojenog djeteta (od strane bake i djedova).

4. (Ne)primjerene reakcije stručnjaka

- Posvojiteljice opisuju različita iskustva u kontaktu s liječnicima, odgajateljima i učiteljima.
- **Pozitivna iskustva** (*“Liječnica je isto odlična osoba bila...”*)
- **Negativna iskustava** (*“...S odnosom s liječnicima nisam baš zadovoljna...”, “Malo bih voljela da se educiraju...”*)

- **Situacijski neprimjerenost isticanje činjenice posvojenje** od strane nekih stručnjaka:
- *“Ima doktorica koja svaki put naznači: Pa to ste vi posvojeni! Ne možeš mi tako pred djetetom”*

Posljedica neprimjernih reakcija okoline = nepovjerenje i prešućivanje činjenice posvojenja široj okolini

- Stav posvojiteljica da je bolje prešutjeti činjenicu posvojenja široj okolini (radi zaštite djeteta od predrasuda iz okoline).
- Odluka da treba pažljivo selekcionirati koga će upoznati s činjenicom posvojenja.
- *“...mi smo to prešutjeli...”, “... ne da neću reći, nego čemu, pogotovo ako čovjeka neću više vidjeti...”*

ZAKLJUČAK

- Opisana iskustva i doživljaji posvojiteljica u RH generalno su sukladni nalazima sličnih stranih istraživanja.
- Dobivene rezultate istraživanja treba sagledati u kontekstu pozitivno selekcioniranog uzoraka posvojitelja (svi su prošli Školu za posvojitelje).
- Potreba za širim, sveobuhvatnijim istraživanjima.

- U buduća istraživanja potrebno je uključiti očeve, posvojitelje iz manjih sredina, potencijalne posvojitelje...
- Iako ograničenog dometa zaključivanja, dobiveni nalazi imaju određene aplikativne vrijednosti:
- *Kako bi se pridonijelo boljoj prilagodbi posvojiteljskih obitelji, promicanju roditeljske kompetencije kod posvojitelja te zaštiti najboljeg interesa svakog posvojenog djeteta potrebno je:*

- ✓ provoditi dodatne edukacije i senzibilizacije javnosti, a posebice stručnjaka različitih profila koji dolaze u kontakt s posvojiteljskim obiteljima,
- ✓ organizirati sustavnu, kvalitetnu stručnu podršku posvojiteljskim obiteljima (posebice u tranzicijskom periodu neposredno nakon dolaska djeteta u obitelj, a i kasnije u suočavanju posvojiteljske obitelji sa specifičnim izazovima)

HVALA NA PAŽNJI!

